

LAS RELACIONES
TURCO - ESPAÑOLAS
A LO LARGO DE LA HISTORIA

TARİH BOYUNCA
TÜRK - İSPANYOL İLİŞKİLERİ

EL TURKİYE BÜYÜKELÇİLİĞİNİN MADRID'DE 150. YILINI
KUTLAMAK VE İLDONUMU VESİLESİYLE, T.C. MADRID BÜYÜKELÇİLİĞİ İLE
MADRID ÖZERK ÜNİVERSİTESİ İŞBİRLİĞİ SONUCUNDA 13-14 EKİM
TARİHLERİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN SEMİNERDE SUNULAN
TEBLİGLERDEN OLUŞMAKTADIR.

ESTE LIBRO EN UNA RECOPIACION DE LAS CONFERENCIAS
PREENUNCIADAS POR LAS PARTICIPANTES EN EL SEMINARIO QUE
TUVO LUGAR EN MADRID 13 Y 14 DE NOVIEMBRE DE 2007,
ORGANIZADO POR LA EMBAJADA DE TURQUIA EN MADRID CON
LA COLABORACION DE LA UNIVERSIDAD AUTONOMA DE
MADRID, PARA CONMEMORAR EL 150 ANIVERSARIO DE LA
APERTURA DE LA EMBAJADA DE TURQUIA EN MADRID.

TARİH BOYUNCA TÜRK - İSPANYOL İLİŞKİLERİ

LAS RELACIONES TURCO - ESPAÑOLAS A LO LARGO DE LA HISTORIA

TARİH BOYUNCA
TÜRK - İSPANYOL
İLİŞKİLERİ

LAS RELACIONES
TURCO - ESPAÑOLAS
A LO LARGO DE LA HISTORIA



TARİH BOYUNCA TÜRK-İSPANYOL İLİŞKİLERİ

LAS RELACIONES TURCO-ESPAÑOLAS A LO LARGO DE LA HISTORIA

REDAKSİYON / REDACCION

Zeynep Kaleli, Çağla Işıl Soykan, Cafer Naim Koçtürk

TERCÜME / TRADUCCION

Jose Miguel Garcia, Çağla Işıl Soykan, Ali Emre Özen, Cafer Naim Koçtürk

KAPAK / PORTADA

Osmanlı Büyükelçisi Hacı Hüseyin Efendi /
Hacı Hüseyin Efendi, Embajador Otomano en Madrid
(Prado Müzesi / Museo del Prado, Madrid)
(Ressam / Pintor: Guiseppe Bonito)

FOTOĞRAFLAR / FOTOGRAFIAS

T.C. Madrid Büyükelçiliği Arşivi / Archivo de la Embajada de Turquia en Madrid

TASARIM / DISEÑO

Hakan Gürsel

BİRİNCİ BASKI / PRIMERA EDICION

Haziran / Junio de 2008, Madrid

EDITORIAL TAM S.L

CN Juan Bravo, Calle Juan Bravo 3-A,
28006, Madrid, España
info@edicionestam.es

*BU KİTAP, TÜRKİYE BÜYÜKELÇİLİĞİNİN MADRİD'DE 150. AÇILIŞ
YILDÖNÜMÜ VESİLESİYLE, T.C. MADRİD BÜYÜKELÇİLİĞİ İLE MADRİD
ÖZERK ÜNİVERSİTESİ İŞBİRLİĞİ SONUCU 13-14 KASIM 2007 TARİHLERİNDE
GERÇEKLEŞTİRİLEN SEMİNERDE SUNULAN TEBLİĞLERDEN OLUŞMAKTADIR.*

*ESTE LIBRO EN UNA RECOPIACION DE LAS CONFERENCIAS PRONUNCIADAS
POR LAS PARTICIPANTES EN EL SEMINARIO QUE TUVO LUGAR EN MADRID 13
Y 14 DE NOVIEMBRE DE 2007, ORGANIZADO POR LA EMBAJADA DE TURQUIA
EN MADRID CON LA COLABORACION DE LA UNIVERSIDAD AUTONOMA DE
MADRID, PARA CONMEMORAR EL 150 ANIVERSARIO DE LA APERTURA DE LA
EMBAJADA DE TURQUIA EN MADRID.*

İSPANYA'DA TÜRK BÜYÜKELÇİLİĞİNİN AÇILIŞININ
150. YILDÖNÜMÜ VESİLESİYLE DÜZENLENEN SEMİNER

13-14 KASIM 2007
MADRİD ÖZERK ÜNİVERSİTESİ

SEMINARIO CON MOTIVO DEL 150. ANIVERSARIO
DE LA APERTURA DE LA EMBAJADA TURCA EN ESPAÑA

13-14 NOVIEMBRE 2007
UNIVERSIDAD AUTONOMA DE MADRID

*Bu seminer ve kitap T.C. Başbakanlık Tanıtma Fonu'nun katkılarıyla
gerçekleşmiştir.*

*La organización de este seminario y la publicación este libro han sido
posibles gracias a la contribución del Fondo de Promoción de la
Presidencia del Gobierno de la República de Turquía*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	1
ÇOĞULCU, AÇIK VE ÇEŞİTLİLİK ARZ EDEN BİR AVRUPA İSTİYORUZ..... <i>Prof. Angel Gabilondo Pujol, Madrid Özerk Üniversitesi Dekanı</i>	11
150. YILDÖNÜMÜ..... <i>Büyükelçi Ender Arat</i>	20
BÜYÜKELÇİ ZEKİ KUNERALP'İN ANILARINDAKİ İSPANYA..... <i>Prof. Pedro Martínez Montavez, Madrid Özerk Üniversitesi</i>	31
TARİH BOYUNCA TÜRK-İSPANYOL İLİŞKİLERİ..... <i>Prof.Dr. İlber Ortaylı, Topkapı Sarayı Müzesi Müdürü</i>	54
MADRİD'DE İLK OSMANLI TEMSİLCİSİ (1857-1860)..... <i>Sinan Kunalalp, ISIS Yayınevi Direktörü</i>	61
İSPANYOL SEYYAHLARIN GÖZÜYLE İSTANBUL (1784-1915)..... <i>Pablo Martín Asuero, İstanbul Cervantes Enstitüsü Müdürü</i>	73
İSPANYA İÇ SAVAŞI DÖNEMİ TÜRK-İSPANYOL İLİŞKİLERİNE DAİR DÜŞÜNCELER VE BİR ÖRNEK OLAY..... <i>Dr. Mehmet Necati Kutlu, Ankara Üniversitesi</i>	87
FRANCISCO VEIGA TARAFINDAN YAYIMLANAN "EL TURCO" ADLI KİTAP HAKKINDA GÖRÜŞLER..... <i>Prof. Dr. Ertuğrul Önalp, Ankara Üniversitesi</i>	110
SÜLEYMAN ŞALOM, MADRID ÖZERK ÜNİVERSİTESİNDE..... <i>Prof. Carmen Ruiz Bravo Villasante, Madrid Özerk Üniversitesi</i>	125
İSPANYOLCA'DA TÜRK EDEBİYATI..... <i>Rafael Carpintero, İstanbul Üniversitesi</i>	150

İKİNCİ TÜRKİYE YOLCULUĞU / İKİ İSPANYOL ELÇİSİNİN GÖZÜYLE TÜRKİYE.....	178
<i>Prof. Dr. Gülşık Alkaç, Madrid Complutense Üniversitesi</i>	
XIV-XVI YÜZYILLAR ARASINDA TÜRK-İSPANYOL İLİŞKİLERİ.....	202
<i>Dr. Sedat Çilingir, Bilkent Üniversitesi</i>	
TÜRKİYE'DE YÜKSEK ÖĞRETİMDE ÇEŞİTLİ YÖNLERİYLE İSPANYOLCA.....	220
<i>Maria Jesus Horta Sanz, İstanbul Üniversitesi</i>	
İLK OSMANLI BÜYÜKELÇİSİ AHMET VASIF EFENDİ'NİN İSPANYA SEYAHATI.....	231
<i>Prof. Dr. Lütfü Tokatlıoğlu, Madrid Özerk Üniversitesi</i>	
TÜRKİYE-İSPANYA İLİŞKİLERİ.....	248
<i>Çetin Altan, Yazar, Gazeteci</i>	
ARAPLAR İÇİN TÜRKİYE ÖRNEĞİ.....	255
<i>Prof. Pedro Martinez Montavez, Madrid Özerk Üniversitesi</i>	
BAŞLANGICINDAN BUGÜNE KADAR TÜRKİYE'NİN MADRİD BÜYÜKELÇİLERİ İSİM LİSTESİ VE GÖREV TARİHLERİ.....	261
MADRİD'DE TÜRK BÜYÜKELÇİLİKLERİ.....	262

INDICE

PROLOGO.....	5
QUEREMOS UNA EUROPA ABIERTA, PLURAL Y DIVERSA.....	15
<i>Prof. Angel Gabilondo Pujol, Rector de la Universidad Autónoma de Madrid</i>	
150° ANIVERSARIO.....	27
<i>Ender Arat, Embajador de Turquía en Madrid</i>	
ESPAÑA EN EL RECUERDO DEL EMBAJADOR ZEKI KUNERALP.....	41
<i>Prof. Pedro Martinez Montávez, Universidad Autónoma de Madrid</i>	
RELACIONES TURCO-ESPAÑOLAS A LO LARGO DE LA HISTORIA.....	57
<i>Prof. Dr. İlber Ortaylı, Director del Museo del Palacio de Topkapı</i>	
EL PRIMER REPRESENTANTE PERMANENTE OTOMANO EN MADRID (1857-1860).....	66
<i>Sinan Kunalalp, Director de Ediciones ISIS</i>	
ESTAMBUL VISTA POR LOS VIAJEROS ESPAÑOLES ENTRE 1784-1915.....	79
<i>Pablo Martin Asuero, Director del Instituto Cervantes de Estambul</i>	
REFLEXIONES SOBRE LAS RELACIONES HISPANO - TURCAS DURANTE LA GUERRA CIVIL ESPAÑOLA Y UN HECHO REPRESENTATIVO.....	99
<i>Dr. Mehmet Necati Kutlu, Universidad de Ankara</i>	

CONSIDERACIONES SOBRE EL LIBRO "EL TURCO" DE FRANCISCO VEIGA.....	117
<i>Prof. Dr. Ertuğrul Önalp, Universidad de Ankara</i>	
SOLIMAN SALOM EN LA UNIVERSIDAD AUTONAMA DE MADRID.....	137
<i>Carmen Ruiz Bravo-Villasante, Universidad Autónoma de Madrid</i>	
LA LITERATURA TURCA EN ESPAÑA.....	168
<i>Rafael Carpintero, Universidad de Estambul</i>	
SEGUNDO VIAJE DE TURQUIA / LA HISTORIA TURCA SEGÜN DOS EMBAJADORES ESPAÑOLES.....	190
<i>Prof. Dr. Gülşık Alkaç, Universidad Complutense de Madrid</i>	
RELACIONES TURCO-ESPAÑOLAS ENTRE LOS SIGLOS XIV-XVI.....	210
<i>Dr. Sedat Çilingir, Universidad de Bilkent</i>	
ASPECTOS DE LA ENSEÑANZA DEL ESPAÑOL EN LA EDUCACION SUPERIOR EN TURQUIA.....	225
<i>Maria Jesus Horta Sanz, Universidad de Estambul</i>	
EL VIAJE A ESPAÑA DEL PRIMER EMBAJADOR OTOMANO AHMET VASIF EFENDI.....	238
<i>Prof. Dr. Lütfü Tokatlıoğlu, Universidad Autónoma de Madrid</i>	
RELACIONES ENTRE TURQUIA Y ESPAÑA.....	251
<i>Çetin Altan, Escritor, Periodista</i>	
LOS ARABES, ANTE EL EJEMPLO DE TURQUIA.....	257
<i>Prof. Pedro Martínez Montávez, Universidad Autónoma de Madrid</i>	
LISTADO DE EMBAJADORES DE TURQUIA, DESDE PRINCIPIO HASTA HOY, SUS NOMBRES Y PERIODO DE SUS MISIONES.....	261
EMBAJADAS DE TURQUIA EN MADRID.....	262

ÖNSÖZ

İspanya' da ilk daimi elçiliğimiz "Osmanlı Emperial Elçiliği"(Legacion Imperial Otomana) olarak 1857'de faaliyete başlamıştır. Bab-ı Ali tarafından Elçi olarak atanan Belçika asıllı diplomat Kerho Efendi (Vicomte Eugene de Kerkhove) Ekim 1857'de Madrid'e gelerek temsil görevini üstlenmiş ve 1860'a kadar sürdürmüştür. 2007 yılı bu önemli olayın 150. yıldönümü. Osmanlı İmparatorluğu'nun İspanya'da temsilcilik açmada diğer belli başlı Avrupa ülkelerinden hiç de geç kalmadığını görüyoruz. Nitekim Bab-ı Ali'nin ilk temsilcilik açtığı beş Avrupa başkenti arasında Madrid de yer almaktadır. Bu uzun tarihi geçmişe rağmen halklarımız birbirini yeterince tanıyor mu?

Madrid'de 1972-1979 yıllarında Büyükelçilik yaptıktan sonra mesleki hayatını tamamlayan, Dışişleri Bakanlığında iki kez Genel Sekreterlik yapmış ender diplomatlarımızdan merhum Zeki Kunalalp anılarında şunları yazıyor:

"Avamdan bir İspanyol, bizimle pek ilgilenmez; az Türk turisti görür; kendisi de nadiren Türkiye'ye gider; ne Türk işadama tanır; ne Türk işçisi (Batıda çalışanlar hariç); tarih derslerinden İnebahtı'yı hatırlar; Türkiye'yi İslam'ın, İspanya'yı Katolikliğin şampiyonu bilir.

Havastan bir İspanyol, bizimle meşgul olmuş, Türkleri tanımış, memleketimizi gezmiş ise bizi genellikle beğenir; aramızdaki karakter benzerliklerini görür hoşuna gider. Avrupalılığımız hakkında teminatımızı şüphe ile karşılar, askerlerin faik rol oynadıkları, kendimize mahsus bir demokrasi kurduğumuza inanır.

Siyasiyundan ise bize karşı genellikle olumlu (çünkü menfaatimizin çarpıştığı haller nadirdir) fakat mesafeli bir tutum alır. Kıbrıs işinde (solcusu hariç) taraf tutmaz.

Sol eğilimli entelektüellerden ise bize karşı fazla sempati beslemez,

İSPANYOLCA'DA TÜRK EDEBİYATI

Rafael Carpintero
İstanbul Üniversitesi
İspanyol Dili ve Edebiyatı Bölümü

Öncelikle beni bu sempozyuma davet eden Türkiye Cumhuriyeti Madrid Büyükelçiliğine ve Madrid Özerk Üniversitesine teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Sayın Büyükelçinin Türk kültürünün İspanya'da yayılması konusunda çaba gösterdiğini görüyorum, bu çabaların ürün vermesini umut ediyoruz. Burada bulunmaktan ben de son derece mutluyum, zira ben de bu bölümün öğrencisi oldum ve Lütfü Tokatlıoğlu'ndan Türkçe öğrenmeye burada başladım. Martínez Montávez'in yönetiminde Türk öyküsü üzerine hazırladığım doktora tezini de yine burada sundum.

Kendi kültürümüzden farklı kültürleri en iyi şekilde tanımakta edebiyatın oynadığı önemli rol üzerinde konuşmaya gerek olduğunu sanmıyorum. Edebiyat sayesinde yazarların ulusları hakkında ilk elden ve açık bilgiler ediniriz. Bu bilgilerin başka sanat dalları aracılığıyla aktarımı bu denli kolay olmamaktadır. Genellikle bir başka kültüre karşı merak duymamızı sağlayan, o kültür hakkındaki bilgi eksikliğimizdir. Bu da, kendi içinde, söz konusu edebiyatın yazıldığı dili bilmemeyi getirir. Bu nedenle bazı yazarlar uluslararası okur kitlesi için daha erişilebilir diller olan İngilizce ya da Fransızca'da kendilerini ifade etmeyi seçmektedirler. Türk yazarlarının büyük çoğunluğunun yaptığı gibi yazarın kendi dilinde yazmayı tercih ettiği durumlar ise çeviriyi, dolayısıyla çevirmen figürünü zorunlu kılar.

Türk edebiyatı, diğer pek çok edebiyat gibi, çeviri ve çevirmen eksikliği, okurun ilgisizliği ya da bilgi eksikliği gibi nedenler yüzünden İspanya'da yeterince tanınmamakta, varolan ilgi ise yalnızca Nazım Hikmet, Yaşar Kemal ve Orhan Pamuk'tan oluşan üçlünün yapıtları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Görünüşe göre bu yazarlardan ilk ikisinin çağdaş klasik yazar olarak kabul edilmeleri ve siyasi tavırları, sonuncusu ise ulusla-

rarası alanda elde ettiği başarı, yapıtlarının ülkemizde yayımlanması için gerekçe oluşturmaktadır. Pamuk'un Nobel Ödülü'nü alması yapıtlarına, özellikle de *İstanbul*'un yayımlanmasının ardından, İspanya'da her geçen gün daha fazla ilgi duyulmasına neden oldu. Türk şiiiriyle ilgilenenler İlhan Berk, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Orhan Veli ya da Yunus Emre gibi farklı yazarların yapıtlarının da yayımlanmış olduğunu bileceklerdir. Romana ilgi duyan bir okur ise Nedim Gürsel, Zülfü Livaneli ya da Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun romanlarının piyasada bulunduğu bilincindedir. Bu romancılara polisiye roman örnekleriyle yeni yazarlar katılmaktadır (Esmahan Akyol ya da yakın bir gelecekte Ahmet Ümit gibi).

Diğer ülkelerde de durum pek farklı değildir. Bu yılın Haziran ayında Boğaziçi Üniversitesi'nde¹ gerçekleştirilen, Türk edebiyatından yapıtların çevirilerine kurumsal destek veren TEDA programının tanıtımını amaçlayan, yayıncılar ve çevirmenlere yönelik bir sempozyumda adımdan söz ettiğimiz üç yazar haricindeki Türk yazarlarının çok az yerde tanındığı gözlemlenmiştir. Afaq Yayınevi'nden Sawsan Bashier'in sempozyumda yaptığı sunuşu durumun yalnızca Batı dünyasında değil, Mısır'da da aynı olduğunu ortaya koymuştur. Dahası Orhan Pamuk'un keşfi Mısır'ın Türk edebiyatına bakışına taze bir soluk getirip, Türk edebiyatını yoğun siyasi içeriğinden kurtarmış ve aynı zamanda Mısırlı okurun Türk kültürüyle önemli bir ortak mirasın bulunduğunu görmesini sağlamıştır.

Pamuk'un Nobel Ödülü'nü almasının genel anlamda Türk edebiyatına ilginin artmasında da önemli bir rol oynadığına kuşku yoktur. Ancak bu sempozyumda yayıncılardan her biri kendi ülkelerinde, çevirmen eksikliğini yanı sıra, yayımlanmaya değer yazarlar ve onların yapıtları hakkında karar vermelerine yardımcı olacak her anlamda rehberlik hizmetinden yoksun oldukları konusundaki şikayetlerini dile getirdiler. Şu ana kadar yalnızca İsviçre'de bulunan Unionsverlag çağdaş Türk klasiklerini koleksiyon halinde yayımlama girişiminde bulunmuş ve bildiğim kadarıyla koleksiyonu hazırlarken son derece ciddi bir danışmanlık hizmeti almıştır. Diğer ülkelerde ise, zorunlu olarak, hala yayım danışmanlarına, kulaktan kulağa dolaşan önerilere ve edebiyatta modalara güvenilmeye devam edilmektedir. Hatta İspanya açısından bakarsak, Türk edebiyatı ile ilgili eser yayımlamakta ne birbiriyle yeterli bağlantıya sahip ana hatlar, ne de eleştirmenlerin üzerinde çalışabilecekleri ciddi ölçütler vardır. Örneğin Ediciones B *Ağrı Dağı Efsanesi*'ni neden gençlere yönelik bir koleksiyon içinde yayımladığı ya da daha önce yayımlanmamış bir yapıt yerine neden ilk iki cildi Caralt tarafından zaten yayımlanmış olan ve dört ciltten oluşan *İnce Memed* serisini yeniden tercüme ettirdiği anlaşılamamaktadır.

¹ *Çevirmenleri ve Yayıncılarıyla Türk Edebiyatı I. Uluslararası Sempozyumu/ First International Symposium of Translators and Publishers of Turkish Literature, Boğaziçi Üniversitesi, 1-2 Haziran 2007.*

Neden Ediciones del Oriente y del Mediterráneo'nun Sait Faik ve Nazım Hikmet'e ait yayımladığı ilk eserler, sırasıyla Şimdi *Sevişme Vakti ve Seydalı Bulut* olmuştur? Oysa bunlardan ilki bir öykü yazarının şiiri, ikincisi de bir şairin öyküsüdür. Neden Nobel Ödülüne dek eleştirmenler ısrarla Orhan Pamuk'un *El astrólogo y el sultán* adlı eserini (orijinal adı *El castillo blanco -Beyaz Kale-* olarak yeni çevirisiyle bir kez daha yayımlanmıştır) ve *La casa del silencio*'yu (Sessiz Ev) görmezden gelmiştir? Görünüşe göre, İspanya'da az tanınan pek çok edebiyat örneğinde olduğu gibi, büyük yayınevleri açısından bir kitabın yayımlanıp yayımlanmama kararı o yapının uluslararası başarısına, ufak çaptaki yayınevlerinde ise, varlığından hiç şikayet etmediğimiz editörlerin kişisel beğenilerine dayanmaktadır.

Ne var ki Türk edebiyatı, sadece çağdaş edebiyat bile, daha fazla basılmamış olmasının altında derin nedenler aranmasını gerektirecek kadar zengin bir edebiyattır. Söz konusu nedenleri Gideon Toury'nin çeviri normları olarak adlandırdığı özellikleri göz önünde bulundurarak daha iyi anlarız. Bunlardan ilki çeviri politikası (bununla çevirisi yapılacak metnin içinde bulunulan kültür, toplum ya da döneme uygunluğu kastedilir) ve ikincisi ise çevirinin dolaysızlığıdır (aracı diller vasıtasıyla yapılan çeviriye izin verilebilirlik derecesi). Günümüzde yayınevlerinin kaynak dilden yapılan çevirileri tercih etmesine Türkçe'den İspanyolca'ya çeviri yapan çevirmen sayısının azlığı da eklenince Türk edebiyatından eser çevrilmemesini önemli ölçüde zorlaştırmaktadır.

Neden Türkçe'den çeviri yapan çevirmen sayısı bu kadar az? Türk edebiyatından çeviri yapmanın maddi açıdan pek doyurucu olmamasının ve çevirinin fazla zaman alan bir iş olmasının üzerine bir de Türkçe'nin bizimkinden çok farklı, zor bir dil oluşu ekleniyor. Bizimkinden farklı olduğu için "nadir" bir dildir. Ancak tüm bunlar neden bu dili öğrenmek isteyecek "nadir" sayıda insan çıkmadığını açıklamaya yetmiyor. İşte bu noktada bir yaraya parmak basıyoruz: İspanya'da nerede Türkçe öğrenilir? Bu dili öğreten özel kurslar varsa bunlardan haberdar değilim (korkarım yok), ancak resmi olarak sadece Madrid Özerk Üniversitesi ve Complutense Üniversitesinde, Arap ve İslam Araştırmaları Bölümleri bünyesinde Türkçe öğretilmektedir. Bu bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin de öncelikle Arap dili öğrencileri olduklarını göz önünde bulundurursak, çoğunluğun, eğitiminin son yıllarında, doğrudan Arapça'yla ilgili olmayan seçmeli dersler arasından ilginç bulduğu için Türkçe'yi seçen ve bu dili çok fazla kullanmayı düşünmeyen öğrencilerden oluştuğunu görürüz.

Türkçe'nin Arap Dili Bölümlerinde yaşadığı diğer bir sorun ise Osmanlıların Orta Doğu ülkelerine hakim olduğu dönemden Türklere mi-

ras kalan olumsuz imajdır kanımca. Yakın bir zamana dek "İslam'ın uzun gecesi" olarak adlandırılan Türk tarihi bilmezlikten geliniyordu. Bu durumun son zamanlarda değiştiğini ve artık pek çok Arap Dili bölümünde Osmanlı İmparatorluğu tarihi ile genel olarak Türk tarihi hakkında dersler verildiğini belirtmek gerekir. Ancak zaten kendi başına zor bir dil olan Arapça'yı öğrenmeyi hedefleyen öğrencinin haklı ilgisizliği ile Türk dilinin çok da olumlu bir imaja sahip olmaması birleşince Türk dili çalışmalarını fazla talep görmüyor. Bu yüzden de neredeyse hiç filoloji eğitimi almış çevirmen olmamasına şaşırılmamalıdır; nitekim çeviri bölümlerinin ders programında da Türkçe yer almamaktadır. Öte yandan bizimki gibi bölümlerde (yani Madrid Özerk Üniversitesindeki) her konuda bir şeyler yapmak gibi yaygın bir alışkanlık vardır. Bu durum kimi zaman filoloji adına pek verimli olmasa da, tarih, siyasal bilimler, ekonomi ya da sosyoloji açısından olumlu sonuçlar verebilmektedir. Bu anlamda Türkiye hakkında doğru bir imajın oluşturulmasına hizmet edecek bir dizi çalışmanın gerçekleştirildiğini görmek mutluluk verici.

Ancak yeterli sayıda çevirmen yok ve bu durum da anadilden çeviri yapılmasını zorlaştırmakta, aynı zamanda İspanya'nın edebiyat çevrelerinde varolan Türk kültürü hakkındaki bilgisizlik de çeviri politikalarını etkilemektedir. Bu alandaki bilgisizliklerinin bilincindeki yayınevleri kitap yayımlamadan önce haklı olarak okumak istiyorlar, ancak aynı zamanda yapıtların yazıldıkları ve neredeyse kimsenin bilmediği kaynak dillerinden çevrilmesi arzusu içindeler. Bu ikilemi çözenin en iyi yolu kitapların öncelikle başka bir ülkede, daha erişilebilir bir dile çevrilmesini bekleyip, kitabı bu dilde okumak ve uygun bulunursa çevirisini yaptırmak. Tabii ki bu durumda İspanya'da yayımlanacak Türk edebiyatı büyük ölçüde diğer ülkelerde yayımlanmış olan yapıtlara ve dolayısıyla bu ülkelerde izlenen ve kimi zaman bizimle ilgisi olmayan, özel ilgi alanlarına dayalı seçim süreçlerine bağımlı olacaktır.

Metinlerin seçiminde (ya da diğer bir deyişle çeviri politikasında) Türkler hakkında sahip olunan imaj da etkili olmaktadır. Elinde nargile çubuğu, sağlığa zararlı şeyler için kaygısız cariyeye ile onun kapısını bekleyen kalın bıyıklı yeniçeri Türkiye'nin en yaygın imajı olmakla kalmıyor, bir de sırf Müslüman oldukları için Türklerin Arap olduğu sonucuna da varılıyor. Bir süredir Türkiye'de yaşayan bizlere, artık bunca zamandan sonra Arapça'yı akıcı konuşabileceğimiz yorumları sıkça yapılmaktadır. Ancak Arap imajı zaten kendi başına o kadar çarpıtılmıştır ki, Türkleri de bu aynadan görmek söz konusu çarpıklığı ikiye katlamaktadır. İlginç olan, Altın Çağ'da bunun tam tersi bir durumun ortaya çıkmış olmasıdır. Altın Çağ'dan bu yana İspanya ile Türkiye arasındaki mevcut uzaklık, karşılıklı olarak birbirimizi bize daha yakın gelen ya da doğru olduğuna inandığımız

bir gerçekle özümsememize yol açmıştır. Bu yüzden de, hakkında sahip olunan imajla örtüşen, sarayları ve sultanları konu alan *Saraydan Sürgüne* (*De parte de la princesa muerta*) gibi romanlar büyük yankı uyandırmaktadır. Başka ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’de de tarihi roman moda olan bir edebiyat türü halini almıştır ve belli başlı eserlerin İspanya’da da büyük başarı elde etmesi beklenebilir. Ancak tarihi romanın yapısından kaynaklanarak yarattığı mesafeye rağmen, bu eserlerin Türk okuru için yazıldığını, bu yüzden pek çok ayrıntının okur tarafından zaten bildiği varsayımından yola çıkıldığını, üzerinde durulan diğer bir çok ayrıntının ise temelde İspanyol okuruna ilginç gelmeyebileceğini göz önünde bulundurmak gerekir (bu konuda ilk akla gelen Ahmet Altan örneğidir; Türkiye’de tüm eserleri *best-seller*’dir).

Eğer Türkiye’nin geleneksel imajı buysa, güntümüz Türk edebiyatçısının imajı da siyasi tutumu olan, dolayısıyla sol görüşlü ve Devlet tarafından takibata uğrayan kişidir. Açıkçası bu imajın oluşmasında Nazım Hikmet’in yaşadıklarının önemli bir payı vardır. İspanya’da yayımlanmış, solcu olarak adlandırabileceğimiz yazarların büyük bir bölümü için de bu imajın, göreceli olarak, geçerli olduğu söylenebilir. Yaşar Kemal gibi yazarların sıkça mahkemelerle sorun yaşadığı, hatta yaşamlarının belli dönemlerinde tutuklandıkları bir gerçektir. Ancak Türkiye’de hala ifade özgürlüğüne ilişkin sorunlar bulunsun da (Ceza Yasası’nın ünlü 301. maddesi buna örnek verilebilir), bu 50’li yıllardan ya da 1980 darbesinden bu yana söz konusu alanda hiç gelişme kaydedilmediği anlamına gelmez. Çoğu zaman İspanya’da eseri yayımlanmış Türk yazarlar hakkında başlatılan yasal süreçler yazarların Türk toplumu içindeki yeri nedeniyle, fazla ilerlemiyor, ayrıca da bu yazarlar bazı ideolojik davalara destek vermek için uluslararası alanda sahip oldukları isimden faydalanıyorlar (Yaşar Kemal ve Orhan Pamuk’un hükümet ile F tipi hapisane modeline karşı çıkan açlık grevindeki tutuklular arasında arabuluculuk yapma girişimlerini buna örnek verebiliriz). Türk yazarlarının İspanya’daki imajı, bu yazarların özgürlükler ile insan haklarına ilişkin duyarlılık ve bağlılıklarının çapını İspanyol okuru tarafından anlaşılabilir ölçüde basitleştirilmektedir. Bu durumu söz ettiğimiz bu iki romancı örneğinde açıkça görmek mümkündür.

Gazetecilerin çoğunluğunun Yaşar Kemal’i bir Kürt yazar olarak tanımladığını görmek için İspanyol basımında yayımlanmış makaleleri ortaya dökmeye gerek yoktur. Yarı Kürt olduğu bilirse de (bu durumda diğer yarısı da Türk olmaktadır), söz konusu halkın savaşında sancaktara dönüştürülmüştür, oysa kendisi bir çok vesileyle Kürtlerin hakları yararına olan çabalarının genel anlamda toplumun tamamının hakları için sarf ettiği çabalardan ayrı tutulamayacağını tekrarlamıştır (zamanında şöyle demiştir:

“Türk sorununu kendi sosyalist savaşımın dışında tutmuyorum”²). Ancak daha da kötüsü yazarın bu tür bir kişilik olarak belli bir kalıba sokulması eserlerinin okunma sürecini de doğrudan etkilemektedir. Örneğin dört ciltten oluşan *İnce Memed* serisinin (*El Halcón*) istemediği halde eşkiya olan baş kahramanı *İnce Memed* (*Memed el flaco*), eserde sıkça öyle olmadığı açık bir şekilde belirtilse de, çoğu kez “Kürtlerin Robin Hood’u”na dönüşmektedir. Bu durumun profesyonel İspanyol okurunu bir güçlülük karşı karşıya bırakır, eğer Memed Anadolu’nun güneydoğusunda yaşıyorsa ve Kürt değilse o halde neden savaşmaktadır? Bir diğer sorun ise Robin Hood karakteriyle yapılan kıyaslamada ortaya çıkıyor, Memed’le kıyaslanabilecek eşkiyalar arasında *el Tempranillo* gibi bize çok daha yakın örneklere sahip olduğumuzu unutmuyor gibiyiz, ya da belki el Tempranillo Memed’e daha çok benzese de Robin Hood’unki kadar iyi bir üne sahip olmaması bu unutkanlığın bir nedeni olabilir. Aynı şey *Ağrıdağı Efsanesi* (*La furia del Monte Ararat*) için de söylenebilir. Zavallı yazarı ne kadar reddederse etsin, hala ısrarla bu eserden eski bir Kürt destanı olarak söz edilmektedir. Yaşar Kemal, *Ağrıdağı Efsanesi*’ni eski destanların tarzında yazdığını, ama sonuçta bunun özgün bir roman olduğunu defalarca belirtmiştir. Oysa İspanya’da, bize daha yakın ve anlaşılır geldiği için, Yaşar Kemal’in bu duyarlılığı ve bağlılığı bir tür milliyetçi çabaya dönüştürülmektedir. Bu durumda İspanya’da yaratılan bu imaja uygun şekilde Yaşar Kemal’in Kürt milliyetçiliğinin yapıtlarına da yansımış olması gerekmektedir ki, eleştirmenler, okuduklarını çarpıtmak pahasına, söz konusu milliyetçiliğin izlerini bulmayı başarırlar.

Orhan Pamuk’un durumu ise oldukça farklıdır ve yazar hakkında içinde bulunduğumuz zamanla çok daha uyumlu yorumlar yapılmaktadır. Pamuk eserlerinde Doğu-Batı sorunundan söz etmektedir (ona göre tüm gelişim dönemleri sıkıntılı olsa da, çoğu kez bir çarpışmadan çok bir ortak yaşama halidir) ve Osmanlı’ya ait geçmişi sadece sağa ait değil, herkesin kültürel mirası olarak görmesine ve yüzeysel battılılaşmayı reddetmesine rağmen, ülkesinin modernleşmesinin samimi bir destekçisidir. Üstelik yetişme tarzı olarak laik bir kişi olup, Anglosakson ülkelerle çok iyi bağlantılara sahiptir. Tüm bu özellikler onu İspanyol basını için bir tür Salman Rüştü’ye dönüştürmüştür, bu yüzden de İslamcılar tarafından ölüm mahkum edilmiş olması gerektiği düşünülür. Ancak iki yazarı birbirinden ayıran önemli farklar unutulmaktadır: Orhan Pamuk (şimdi yılın bir bölümünü A.B.D.’de geçirse de) Türkiye’de yaşamakta, Türk okuru için Türkçe yazmaktadır ve hiç bir zaman yasaklanmamıştır. Ona karşı açılan ünlü dava İspanya’da bir tür hükümet kovuşturması olarak görülmüştür. Ancak, tam tersine, bu dava hükümetin karşı karşıya kaldığı çok büyük

² *Bosquet, Alain ve Yaşar Kemal (1992): Yaşar Kemal Kendini Anlatıyor. Alain Bosquet ile Görüşmeler. İstanbul: Adam, çev. Onat Kutlar, 1996, s.113.*

bir sorundu ve bu sorun mahkemenin davaya devam etmek için Adalet Bakanlığı'ndan talep ettiği raporun Bakanlıkça gönderilmemesi sayesinde çözülmüştür. Orhan Pamuk'un ki ve benzeri diğer pek çok dava aşırı sağcı bir hukukçular grubu tarafından başlatılmıştır ve bu konuyu çok daha karmaşık bir çerçeve içinde değerlendirmek gerekir. Orhan Pamuk'un kimi zaman fikirleri yüzünden sempati uyandırmadığı bir gerçektir, ancak sağ kesimden olduğu kadar soldan gelen eleştirilerin de hedefi olur. Tüm bunlarla birlikte, Rüşdü ile özdeşleştirilmesi, yapıtlarını (simgeler ve eğretilmelerle yüklü) sahip oldukları edebi içeriği zayıflatan bir bakışla okunmaya zorlar. Orhan Pamuk, modern ve *angaje* bir Türk yazarı olarak, yazar bunu kendisi bilse de bilmese de, belli başlı bazı konulardan söz etmesi gerekir. Tabii ki tüm bunlar sözü edilen yazarların, sahip oldukları üne rağmen sorun yaşamadıklarını göstermez, ancak İspanya'dan bu yazarları klişeler içinde değerlendirip asıl gerçeği unutuyoruz. Asıl gerçek onların uluslararası okura odaklanan bir bakışla yazmadıkları ve yapıtlarını siyasi görüşlerini (-ki tam da bizim düşündüğümüz gibi olmayabilir) ortaya koymak için bir kürsü olarak da kullanmadıklarıdır. Öte yandan Avrupalı pek çok yazar siyasetle bağlantılı değildir ya da siyasi görüşlerini yapıtları aracılığıyla ifade etmemektedir. O halde neden Türklerden tam aksini bekliyoruz?

Nobel Ödülü'nün Pamuk'a verilmesi ve Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde karşılaşılan sorunların dikkatleri Türkiye'nin üzerine çektiği açık, ancak bunları biliyor olmak Türkiye hakkındaki bilgimizin arttığı anlamına gelmiyor. Bazı ülkeler değiştirilmesi neredeyse imkansız denecek güçte bir imaja sahiptir ve biz İspanyollar bunu iyi biliriz. Büyük bir olasılıkla bu imaj sorunu Türkiye'nin İspanya'da, İspanya'nın da Türkiye'de fazla varlık göstermemesinden kaynaklanmaktadır. Ülkemizin ekonomik çıkarları - görünüşe göre İspanya'nın yegane kayda değer çıkarları ekonomik olanlar - açısından Türkiye fazla önem arz etmemekte, turizmde ise İspanya Türkiye'yi daha çok bir tehdit olarak görmektedir. Bir ülkenin diğer bir ülkedeki ekonomik çıkarları az ise o ülkeye duyduğu ilgi ondan daha azdır. Yıllar önce İstanbul'a seyahat etmenin moda olduğu dönemde - gerçi son dönemlerde yeniden moda oldu ama- Kapalı Çarşının dışına sadece görmek istediklerinin onlara sunulduğu programlı turlarla çıkmış bir grup İspanyol turistlerle birlikte uçakla Madrid'e geri dönmek oldukça ilginç bir deneyimdi. İspanyolların büyük bir bölümü olarak, Türkiye'ye akıldan silinmesi çok zor olan bir dizi yakıştırma yapıyoruz, bu yüzden de İngiliz filmlerdeki tipik sömürgeci dönem görüntülerine benzer bir şey görmeyi bekleyen turistler modern İstanbul'la karşılaştığında sıklıkla hayal kırıklığına uğruyorlar.

Türkiye'deki İspanyol imajı da belli yakıştırmalardan kurtulmuş

değildir, ancak en azından Türkiye'de iki İspanyol filolojisi bölümü var ve İspanyol dili pek çok üniversitede (seçmeli olarak) ve özel kursta (Cervantes Enstitüsü de dahil olmak üzere) öğretilmektedir. Ayrıca, öğretmen eksikliği yüzünden dersler verilemese de, İspanyolca ortaöğretim programına ikinci yabancı dil olarak dahil edilmiştir. Bununla beraber filoloji öğrencileri, yüksek öğretimin esnek not sistemi sayesinde yeterince sağlam bir temel edinmeden mezun olurken; dil öğrencilerinin ders programının ise ilgi uyandıran ve tutarlı kültürel içerikten yoksun olduğunu da dile getirmek gerekir. Yine de, çeviriler açısından, Türkçe'ye çevrilen İspanyol edebiyatı, buna Güney Amerika edebiyatını dahil etmiyorum, İspanyolca'ya çevrilen Türk edebiyatından çok daha fazladır. Dil olarak İspanyolca'nın yaygınlığını Türkçe'ninkiyle kıyaslamak adil olmasa da, konu edebiyata geldiğinde Türk edebiyatının İspanya'da bu denli az tanınmasının nedenini anlamak güçtür. Bu konuda bir kısır döngü olduğu açıktır: eğer Türkiye'de İspanyolca öğrenimi, İspanya'daki Türkçe öğreniminden çok daha fazla ise, daha fazla çeviri yapılacak ve İspanyol kültürü daha iyi tanınacaktır, bu durumda da dilimiz ve ülkemizin kültürü geniş kitlelere yayılacaktır. Bunun aksine, İspanya'da Türkçe öğrenilemez ise çevirmen olmayacak ve klişe yakıştırmalara bağımlı kalmayı sürdüreceğiz.

Türkçe çeviri yapacak İspanyol çevirmen yetersizliğini giderebilecek muhtemel bir çözüm yolu, daha önce uygulanmış birlikte yapılan çeviri yöntemidir. Uluslararası alanda fazla yaygın olmayan diller söz konusu olduğunda tersine çeviri neredeyse bir zorunluluktur, bu tür çeviri üzerinde çalışılmış ve göreceli olarak kabul görmüş³ bir tür çeviridir ve İspanya'da oldukça olumlu sonuçlar vermiştir. İspanyolca bilen bir Türkten ve Türk kültürü hakkında bilgi sahibi olup, metni düzelter, uyarlayan, özetle metni yayıma hazırlayan bir İspanyoldan oluşmuş çeviri ekipleri oldukça verimli ürünler ortaya koymuştur. Bu yöntemin başka bir dil (İngilizce ya da Fransızca) üzerinden yapılan çevirilerden çok daha olumlu sonuç verdiğine inanıyorum. Ne de olsa çeviri metinde aracı dil ufak da olsa etkilerini bırakabilmektedir. Oldukça uç bir örnek verirsek, Anglo-saksonların Türk mutfağı hakkında sahip oldukları bilgi biz İspanyolların

³ Kirsten Malmkjær (y.h.) *Translation and Language Teaching (Manchester: St. Jerome, 1998)* adlı eserde, bu konuyla ilgili görüşler sunulmuştur. Özellikle "The Place of Language Teaching in a Quality Oriented Translators' Training Programme" başlıklı makalesinde Rosemary Mackenzie, Finlandiya'dan söz ederek şunları söyler:

My own task is teaching translation into the foreign language-a practice which many translation scholars and practicing translators disapprove of, but which nevertheless seems to be necessary in all but the few countries of the world where major languages are spoken and which have access to an almost unlimited supply of native speakers of other languages who are willing and able to translate (s.17).

bu konudaki bilgisinden çok daha geniştir, ancak bu bilgileri ülkelerinde gördükleri şeylere uyarlarlar ve böylece “doldurulmuş dolmalar” (“stuffed dolmas”) şeklindeki bir takım ifadeler ortaya çıkar. Böyle bir ifade bir İspanyol’da herhangi bir çağrışım yaratmazken bir Türk için yersiz bir tekrar oluşturur.

Özet olarak, Türk edebiyatı İspanya’da yetersiz ölçüde tanınıyorsa, bu durum söz konusu edebiyatı bir bağlam içinde değerlendirebilecek kültürel altyapı eksikliğimizden kaynaklanır. Bu durumda kimisi dışarıdan gelen klişelere bağımlı kalmaya devam etmek zorundayız. Yayınevlerinin aracı diller üzerinden yapılan çevirilere rağbet etmediği, çevirinin kaynak dilden yapılmasını istediği şu dönemde Türkçe çevirmenler bulunmadığı için bu dilden İspanyolcaya neredeyse hiç çeviri yapılmayacaktır. Ancak ne kadar az eser yayımlanırsa bu kültüre ilgi de o oranda az olacaktır. Nihai çözümün filoloji bölümlerinde olduğu kanısındayım. İspanya-Türkiye arasındaki Kültür Anlaşması Türkiye’deki İspanyol filolojilerine karşılık gelecek bir Türkoloji Bölümünün kurulmasını öngörüyordu. Günümüzde üniversitelerdeki ders programlarının esnekliği, çeviri ve mütercim tercümanlık gibi diğer bölüm öğrencilerinin de Türk diline ve kültürüne erişimini sağlayabilecek bir Türkçe bölümü ya da Türkiye çalışmaları kürsüsü kurulmasını kolaylaştırabilir. Tabii ki üniversiteler özektir ve kendi programlarına uygun bulduklarını yapacaklardır. Ayrıca bir filoloji bölümünün varlığı daha çok çeviri yapılacağı anlamına gelmez, hatta aksine, filoloji bölümünde kimsenin okumadığı ve asla da okumayacağı yapıtlar hakkında anlaşılması zor akademik çalışmalar da yapılabilir. Yine de büyük bir olasılıkla Türk dili ve edebiyatının benimsenmesi için daha uygun bir ortam yaratılabilir, tutarlı bir çeviri politikası oluşturmak gerektiğinde danışabilecek uzmanlar bulunabilir, hatta az çok kurumsallaşmış yayınevleri Türk edebiyatı klasiklerini yayımlayabilirdi.



Soldan sağa: Prof. Dr. Gülşük Alkaç, Prof. Victor Morales Lezcano, Rafael Carpintero. / De izquierda a derecha aparecen la Profesora Dra. Gülisik Alkaç, el Profesor D. Victor Morales Lezcano y D. Rafael Carpintero.



İstanbul Üniversitesinden Rafael Carpintero “İspanyolca’da Türk Edebiyatı” başlıklı bir konuşma yaptı. / D. Rafael Carpintero, de la Universidad de Istanbul, pronunció un discurso con el título “La literatura turca en España”.

⁴ Söz konusu örnek, Orhan Pamuk’un Öteki Renkler adlı kitabının Maureen Freely tarafından yapılan İngilizce çevirisininin 124. sayfasından alınmıştır.